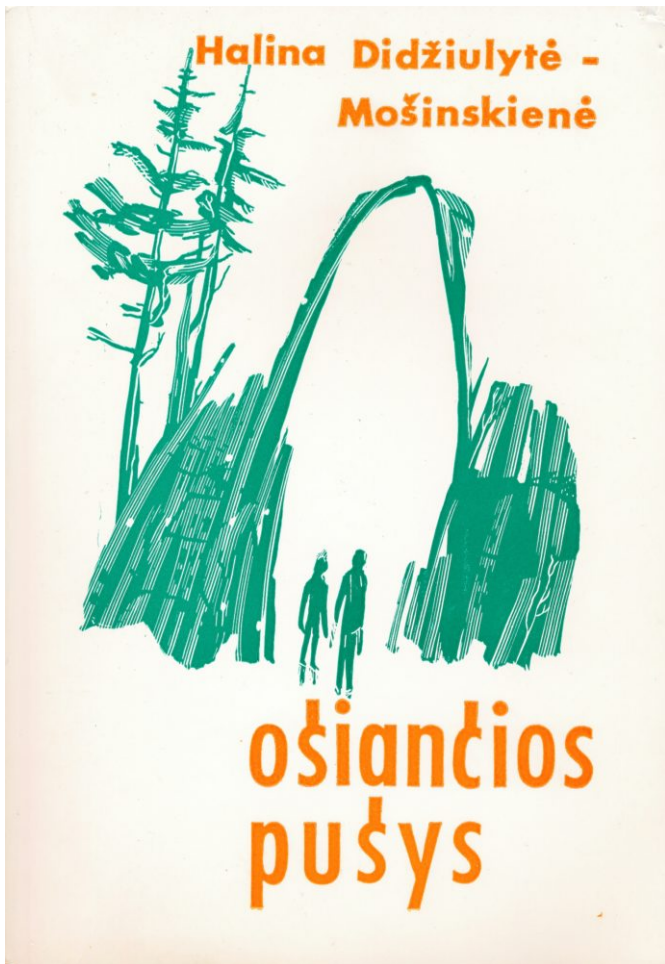

Lietuvybės puoselėtoja išėivijoje - Halina Didžiulytė-Mošinskienė

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Šiomet minime išėivijos liėuvių kultūros ir visuomenės veikėjos, pedagogės, rašytojos Halinos Didžiulytės-Mošinskienės 110-ąją gimimo sukaktį. H. Didžiulytė-Mošinskienė gimė 1911 m. vasario 19 d. Kanske (Krasnojarsko kraštas, Rusija). 1918 m. sugrįžusi į Lietuvą, gyveno senelių rašytojos Liudvikos ir švietėjo, dvarininko Stanislovo Felikso Didžiulių namuose Griežionėlėse (Anykščių r.), ji vienintelė iš vaikaičių gerai prisiminė savo senelius ir vėliau parašė apie juos atsiminimus. 1920 m. persikėlė gyventi į Panevėžį, kur baigė Panevėžio gimnaziją, vėliau studijavo Vytauto Didžiojo universitete, kurį baigė 1936 m. Baigusi mokslus keletą metų dirbo mokytoja Panevėžio mergaičių, Kauno 3-ojoje ir 6-ojoje gimnazijose, kur dėstė prancūzų kalbą bei kitus humanitarinius mokslus. 1937 m. birželio 20 d. Panevėžyje ištekėjusi už inžinieriaus architekto, bibliofilo Algirdo Mošinskio giminiavosi su rašytojo Vinco Krėvės-Mickevičiaus šeima. Karo metais savo bute Mošinskiai nuo hitlerininkų slapstė žydus. 1982 m. Izraelyje H. Mošinskienei suteiktas Pasaulio tautų teisuolės vardas. 1996 m. Lietuvoje ji buvo apdovanota Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi, o 2000 m. - Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiumi. 2020 m. išleistoje knygoje „Moterys, kūrusios Lietuvą“ tarp 100 moterų, savo darbais prisidėjusių prie Lietuvos kūrimo - meno, mokslo, sporto, kultūros ir kitų sričių puoselėjimo, minima ir Halinos Didžiulytės-Mošinskienės gyvenimo istorija.

M. Didžiulytė-Mošinskienė, Halina. Ošiančios pušys: [apsakymai] . [Chicago (Ill.)] : Lietuviškos knygos klubas, [1968] (Chicago (Ill.) : „Draugo“ sp.). 177 p.

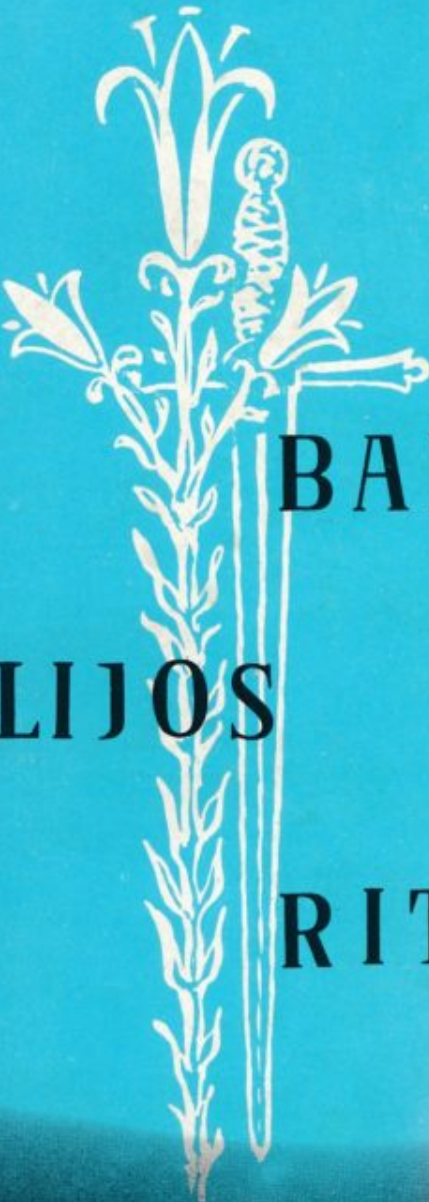
1944 m. H. Mošinskienė kartu su vyru bei ketverių metų sūnumi ir vienerių metų dukrele, besilaukdama trečio vaikelio, pasitraukė iš Lietuvos^[1]. Kurį laiką jie gyveno Austrijoje, o paskui 1947 m. išvyko į Braziliją, kur pragyveno visą likusį gyvenimą. Brazilijoje Halina dirbo San Paulo lietuviškoje mokykloje, vedė radijo valandėles lietuviams, bendradarbiavo Brazilijos lietuvių leidinyje „Mūsų Lietuva“ bei kituose išeivijos leidiniuose „Tėviškės žiburiai“, „Laiškai lietuviams“, „Lietuvių dienos“, „Aidai“, kuriuose paskelbė daugiau kaip penkias dešimtis publikacijų aktualiomis išeivijos lietuviams temomis. Halina Mošinskienė taip pat buvo ir aktyvi „Pasaulio lietuvių“ spaudos bendradarbė, paskelbusi nemažai publikacijų, kuriose pristatė pagrindines Brazilijos lietuvių bendruomenės veiklos gaires, renginius, valdybos naujienas, bendruomenės žmones, išėjusias naujas knygas ir kt.

Mošinskienė 1959 m. išleido scenos vaizdelių knygą „Baltosios lelijos riteris“, o 1968 m. ir 17-os apsakymų rinkinį „Ošiančios pušys“. Pastaroje knygoje su meile prisimena motiną, senelę, gimtojo krašto papročius ir žmones. Empatiška, jautri gėriui, grožiui, žmogiškumo apraiškoms kūrėja aprašydama skaudžios Lietuvai okupacijos metus įpina ir džiugesnių akimirką. Kūryboje labai daug dėmesio skiriama nepriklausomos Lietuvos laikotarpiui.

Svarbu paminėti, jog Halina Mošinskienė organizavo ir Brazilijos lietuvių bendruomenės literatū būrelio veiklą: renginius, susitikimus, literatūrinius skaitymus, vakarones, suredavo literatū būrelio veiklos apžvalgą „Mūsų dešimtmetis“, kurią išleido 1982 m. 1971 m. įkurtas Brazilijos lietuvių bendruomenės literatūros būrelis, kurio nariai kelis dešimtmečius skleidė lietuvišką žodį tolimoje šalyje, vertė lietuvių rašytojų kūrinius, knygas į portugalų kalbą ir buvo savotišku fenomenu Brazilijos diasporos istorijoje.

Sovietmečiu Lietuvoje Halina Mošinskienė buvo smerkiama už antisovietinę veiklą užsienyje. Išvykusi iš Lietuvos, H. Mošinskienė pradėjo atvirai kalbėti apie sudėtingą gyvenimą Lietuvoje, dažnai apie tai prabildavo kūryboje, kaip pavyzdį galima pateikti JAV lietuvių žurnale „Lietuvių dienos“ publikuotą rašytojos kūrinį „Zabeliutė“, kuriame šios dramatiškos patirtys ir atsiskleidžia: „Liuda žinojo, kad Zabeliutės vyras jau daug metų guli suparalyžuotas, o vienintelis sūnus kažkur dingo, rusams besitraukiant iš Lietuvos. Ji nedrįso paklausti, ar motina turėjusi apie jį kokių žinių, nes kiekvieną kartą, kai užsimindavo apie rusus, Zabeliutė darydavosi niūresnė, skubindavosi ruoštis, lyg norėdama greičiau pasitraukti namo.“[\[2\]](#)

H. Didžiulytė — Mošinskienė

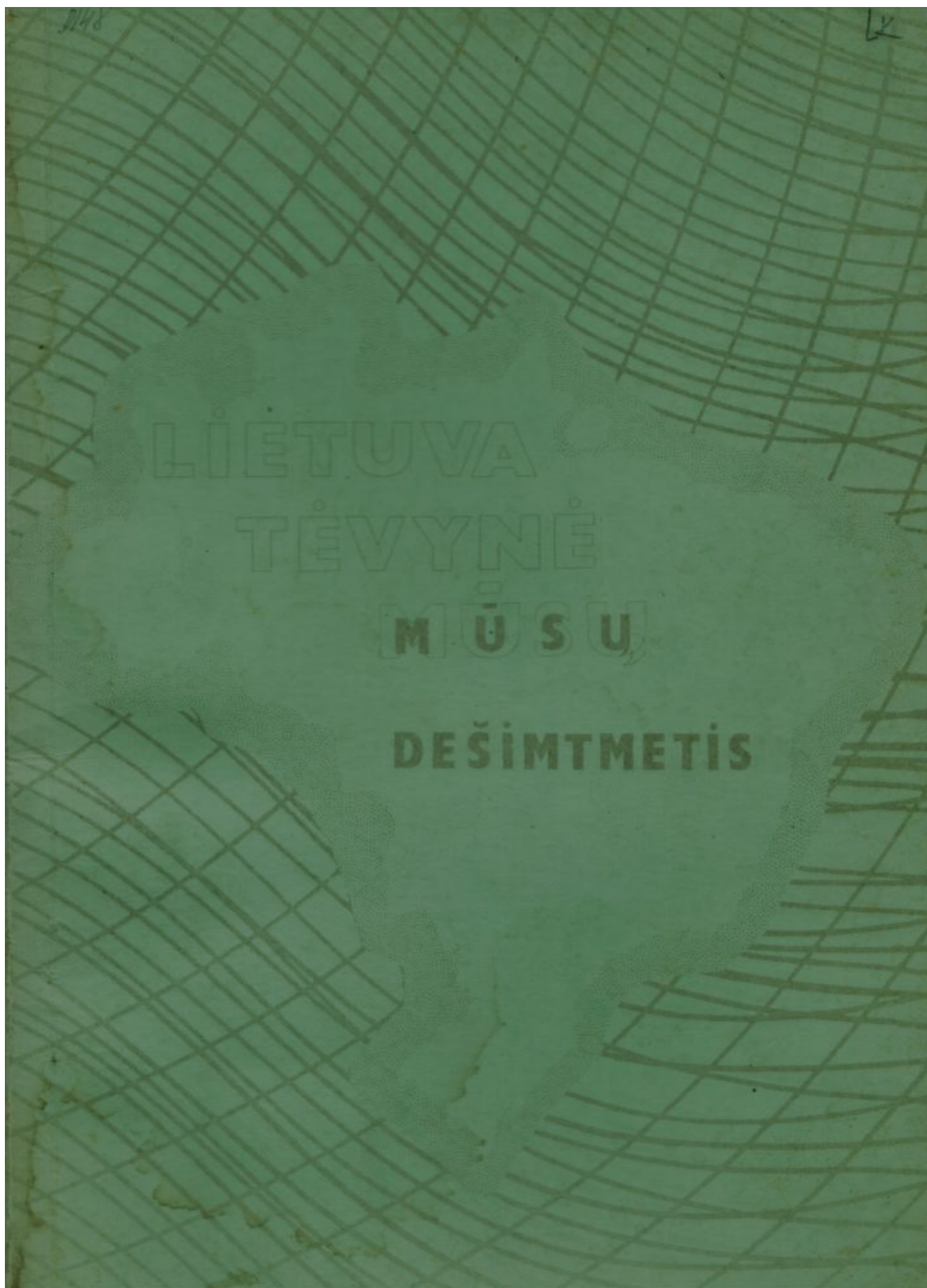

BALTOSIOS
LELIJOS
RITERIS

Didžiulytė-Mošinskienė, Halina. Baltosios lelijos riteris: penki sceniniai paveikslai iš šv. Kazimiero gyvenimo . [Castelnuovo don Bosco : Saleziečiai],

1959 (Castelnuovo don Bosco : Saleziečių sp.). 32 p.

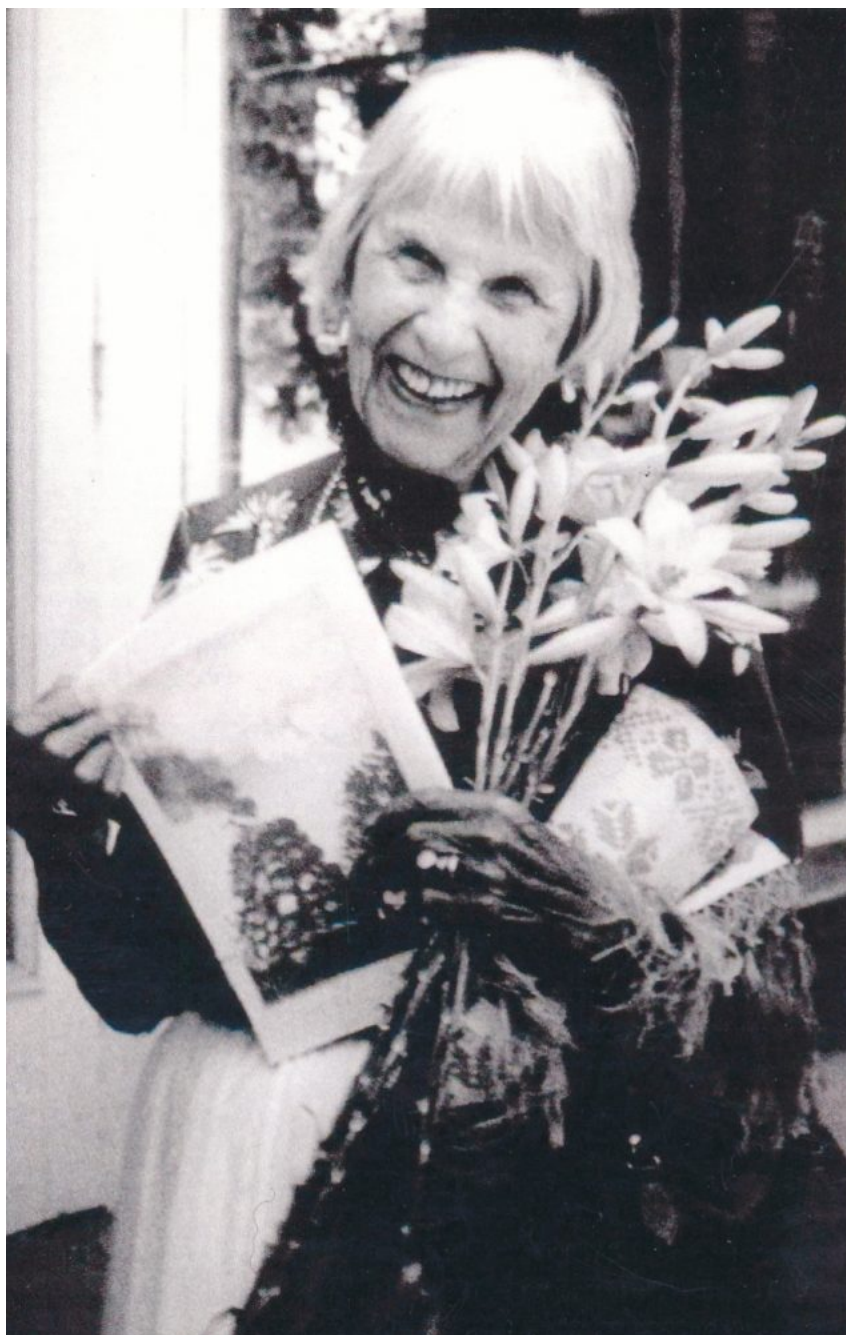
Mūsų dešimtmetis : [Brazilijos lietuvių bendruomenės Literatūros būrelio veiklos apžvalga / redagavo Halina Mošinskienė]. São Paulo : B.L.B. Literatūros būrelis, 1982 ([São Paulo] : „Mūsų Lietuvos“ sp.). 143, [1] p.

Halina Mošinskienė daugiau nei dešimtmetį susirašinėjo su žurnalistais, Lietuvos kraštotyros draugijos Anykščių skyriaus nariais Milda ir Vygandu Račkaičiais, kurie rinko medžiagą apie lankytinas Anykščių krašto vietas, gamtos paminklus, žymius anykštėnus – knygnešius, praeities kultūros, visuomenės veikėjus. „Išskirtinis išeivės lietuvių laiškų ypatumas – nuolatinis kalbėjimas apie Lietuvą, rūpestis dėl išsamesnio 1918–1940 m. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio aprašymo spaudoje ir knygoje. H. Mošinskienė laiškuose pabraukdavo žodžius, į kuriuos norėjo atkreipti dėmesį. Ir tie žodžiai dažniausiai buvo: Lietuva, Lietuvių tauta, Laisvė Lietuvai, Nepriklausoma Lietuva. Laiškuose H. Mošinskienė išsakė savo rūpestį dėl Lietuvos ateities, čia likusių artimų žmonių, kalbėjo apie jausmus, išgyvenimus ir tikėjimą kada nors grįžti...“[\[3\]](#)

Tuose pačiuose laiškuose Račkaičiams moteris džiaugėsi, jog išsaugojo lietuvių kalbą, savo šeimoje ja bendrauja su vaikais, laukdavo lietuviškų laikraščių, žurnalų, knygų, kurie atkeliavdavo iš Lietuvos ir padėdavo nenutolti nuo Lietuvos aktualijų. H. Mošinskienė visada domėjosi viskuo, kas vyko išeivijoje, nuolat sekė spaudos naujienas, ypač pabrėždavo diasporos vaidmenį tautos gyvavime: „Dabartis buvo išeivijoje. Lašas dideliame okeane, kuriame išnykusi be ženklo. O tikėjimas suriša bendruomenę, kuri konsoliduojasi ir įgauna jėgos, kuri pasipriešina išnykimo vyksmui. Ji puikiai tai žino, nes jos tautos pavyzdys yra gyvas, neatšaukiamas, ne tik praeities faktais, bet ir dabartimi. Ji pati sėmėsi gairių iš praeities, bet tai dar nenumalšindavo dvasinio alkio, nenuitildydavo vidaus balso, kuris supurtydavo sąžinę.“[\[4\]](#)

Halinos Mošinskienės publikacijose išeivijos spaudoje ryškios ir emigrantės patirtys, svetimojo krašto ir tėvų žemės opozicija, savotiškas rūpestis dėl savų tradicijų, papročių ir tikėjimo, to, kas jai buvo itin svarbu. „Gavėnia – prie galo. Prasideda Didžioji Savaitė. Šiame Pietų Amerikos krašte ji mažai kuo tesiskiria nuo paprastos savaitės. Velykas čia primena parduotuvėse ir kepyklose sukabinti palubėse šokoladiniai kiaušiniai, įvynioti įvairių spalvų aliuminiame popieriuje. Čia nėra papročio dažyti margučius, nė cukrinio balto avinėlio niekas nestato tarp sudaigintų avižų. Velykos mažai kuo skiriasi nuo Kalėdų, nes tropikų krašte nei sniego, nei tikro pavasario nėra. Šventės žymimos tik kalendoriuose. <..> Verbų

sekmadienį žmonės neša tikrus palmių lapus ir alyvų šakeles pašventinti. Bažnyčių altoriai visada gyvomis gėlėmis išpuošti. Štai po sumos priešais lietuviškos parapijos bažnyčią „Vyto“ užėjo užte užia. Radijo garsiakalbis perduoda futbolo rungtynių eigą, o prie stalių susėdę šv. Juozapo broliai pilsto alų ir dainuoja „Tu giriala, tu žalioji“ – jų įraudę veidai ir praplikę viršugalviai rasoja smulkiomis lašeliais; vienas kitas iš švarko išniręs, nes lauke šilta, ir užėjo gana tvanku. Jie labai patenkinti – procesija buvo iškilminga su žibintais ir baldakimu, bet išpūdingiausiai skambėjo jų stiprūs balsai, giedant iš senovinių kantičkų.“[\[5\]](#)

Halina Didžiulytė-Mošinskienė viešnagės Anykščiuose

metu. 1992 m. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, Irenos Didžiulytės-Jurevičienės fondas F5

Halina Mošinskienė visada svajojo pamatyti savo gimtąją šalį ir ši jos svajonė išsipildė 1992 m. vasarą. Jau pradėjusi eiti devintą dešimtį, moteris leidosi į nelengvą kelionę iš tolimojo San Paulo į labai išsiilgtą, išsvajotą, prisiminimuose regėtą savo tėvų, senelių, vaikystės ir jaunystės kraštą – Lietuvą. Čia ji aplankė savo senelių sodybą Griežionėlėse. Čia gimė idėja Anykščiams padovanoti dalį savo asmeninės bibliotekos, rankraščių, korespondencijos. 2014 m. leidiniai buvo perduoti L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai, daugiau kaip 500 leidinių saugomi ir tyrinėjami Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriuje. Prisimindami pirmąjį susitikimą su kraštiete, M. ir V. Račkaičiai rašė: „Po daugelio metų Halina atvyko į Lietuvą, Žilaplaukė, aukšta, kilnių veido bruožų, vaikiškų akių elegantiška moteris. Tokią mes ją ir įsivaizdavome... Prieš įžengdama į muziejumi tapusį Griežionėlių namą, Halina atsiklaupė ir pabučiavo laiptų akmenį.“[\[6\]](#)

Halina Didžiulytė-Mošinskienė užaugo ir formavosi Lietuvoje, tačiau jos asmenybė ryškiai suspindėjo ir atsiskleidė būtent išeivijoje. Knygnešių vaikaitė, daug jėgų bei energijos atidavusi švietėjiškam darbui, puoselėjusi lietuviybę išeivijoje, savo ilgamete, nenuilstančia veikla parodžiusi tikrą meilę Lietuvai, H. Mošinskienė paliko ne tik šviesų atsiminimą ją pažinojusiųjų širdyse, bet ir ryškų pėdsaką diasporos istorijoje.

Didžiulytė-Mošinskienė mirė 2004 m. balandžio 22 d. San Paule (Brazilija). Palaidota San Paulo Gethsemani kapinėse Morumbyje (Brazilija) šeimos kape.

[\[1\]](#) Milda Telksnytė, Vygandas Račkaitis, Netekome knygnešių palikuonės. *Draugas. Mokslas, menas, literatūra*. 2004, liep. 10 d., p. 4.

[\[2\]](#) Halina Mošinskienė, Zabeliūtė. *Lietuvių dienos*, 1972, geg. 15 d., p. 8

[\[3\]](#) Audronė Berezauskienė Proto ir dvasios galias skyrė tėvynei. Publikuota: Mokslo Lietuva 2018-05-20 <http://mokslolietuva.lt/2018/05/proto-ir-dvasios-galias-skyre-tevynei/>

[\[4\]](#) Halina Mošinskienė, Kaip skriejanti dulkė. *Laiškai lietuviams*, 1972, geg. 5 d. <http://laskailietuviams.lt/index.php/1972m-5-geguze/3574-kaip-skriejanti-dulke>

[5] Halina Mošinkienė, Kaip skriejanti dulkė. *Laiškai lietuviams*, 1972, geg. 5 d.
<http://laskailietuviams.lt/index.php/1972m-5-geguze/3574-kaip-skriejanti-dulke>

[6] Audronė Berezauskienė, Proto ir dvasios galias skyrė tėvynei. Publikuota:
Mokslo Lietuva 2018-05-20
<http://mokslolietuva.lt/2018/05/proto-ir-dvasios-galias-skyre-tevynei/>

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

